

Asia: VN/23654/2021

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle arkistolain ja Kansallisarkistosta annetun lain muuttamisesta/Regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av arkivlagen och lagen om Riksarkivet

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

1 Asian tausta ja valmistelu

Arkistolain päivittäminen on lämpimästi kannatettavaa ja ehdottomasti tarpeen, sillä arkistolaki on ollut jo joiltain osin täysin jäänyt ajastaan jälkeen. Lakiuudistusta on valmisteltu riittävällä laajuudella ottaen huomioon yhteiset rajapinnat lakiin julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019). Valmistelussa on perehdytty useisiin tutkimuksiin ja selvityksiin asiakirjahallinnon kehityksestä ja nykytilasta. Kuitenkin moitteen voi antaa siitä, että FT Jaana Kilkin ansiokas väitöstutkimus ”Asiakirjatiedon hallinnan asiantuntijuuden diskursiivinen rakentaminen Suomessa” vuodelta 2020 on jätetty täysin huomiotta.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

Hallituksen esityksen mukaan ”lakiesityksen tavoitteena on myös tukea Kansallisarkiston keskitetyn sähköisen arkistoinnin palvelun laajempaa käyttöönottoa kunnissa, jolloin näiden ei tarvitsisi tehdä merkittäviä omia investointeja digitaalisen arkistoinnin tietojärjestelmiin ja siihen liittyvään osaamiseen.”

Keskisuuren kunnan asiakirjahallinnon näkökulmasta mahdollisuus luovuttaa sähköistä tietoaineistoa Kansallisarkistolle on enemmän kuin tervetullut. Tämä on taloudellisesti ja toiminnallisesti hyvin järkevää, sillä kunnan ei välttämättä tarvitse puutteellisine resursseineen huolehtia arkistoitavista sähköisistä tietoaineistoista itse.

Huolta herättää kuitenkin kaksi seikkaa: ensinnäkin osa tietoaaineistoista on joka tapauksessa hyvin pitkän ajan säilytettävää, mutta ei kuitenkaan arkistoitavaa. Näissä tapauksissa kunnan tulee kaikesta huolimatta mahdollisesti hankittava sähköinen säilytysjärjestelmä, sillä tietoaaineiston säilyttäminen alkuperäisessä tietojärjestelmässä ei todennäköisesti ole kuitenkaan mahdollista tietojärjestelmien rajallisen elinkaaren vuoksi.

Toiseksi huolta herättää se, miten varmistetaan riittävät resurssit Kansallisarkistolle, jotta myös kuntien ja muiden julkishallinnon toimijoiden arkistoitavat tietoaaineistot voidaan siirtää Kansallisarkistolle. Mikäli edellä mainitut resurssit eivät ole kunnossa, ei nyt esitetty mahdollisuus tietoaaineistojen siirtoon ole välttämättä mahdollista.

6 Yksityiskohtaiset perustelut

2 a §: Käsitelmärittely on sinänsä hyvä ja tavoiteltava asia, kunhan lainsäädännön tasolla ei mennä liian syvälle vakiintuneeseen ammatilliseen terminologiaan. ”Arkistometatietojen” käsite on hieman hämmentävä; ero ”metatietoihin” on häilyvä eikä uuden käsitteen pohjimmainen tarkoitus oikein avaudu. Olisiko kuitenkin mahdollista käyttää vain metatietojen käsitettä?

6 §: Tässä pykälässä käytetty ”arkistonmuodostajan” käsite on hämmentävä, sillä tätä ei käytetä lausunnolla olevassa lakitekstissä missään muussa kohdassa. Mikäli (ja toivottavasti) tämä on virhe, joka tulisi korjata.

8 §: Hallituksen esityksessä selvennetään, että Kansallisarkisto voi antaa päätöksensä myös sellaisille tietoaaineistoille tai asiakirjatyypeille, joita on useilla arkistotoimijoilla. Tämä on hyvä asia ja vastaa pitkälti nykyistä käytäntöä, jossa Kuntaliitto on hakenut Kansallisarkistolta säilytysaikapäätöstä kaikkien kuntien tietyille asiakirjatyypeille. Tämä tarkennus on kuitenkin vain hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa. Koska asia on merkitykseltään yllättävän suuri, olisi tämä hyvä mainita jollain tasolla myös itse pykälän tekstissä.

9 §: Arkistotoimen tulisi nimetä ”arkistotoimen” vastuhenkilö, ei ”arkistoinnin”. Arkistointi on itse toimintaa, jolla toteutetaan osaltaan arkistotoimen tavoitteita. Vastuuhenkilön tulisi siis vastata kokonaisuudesta, ei yksittäisestä toiminnasta.

14 §: Pykälän mukaan Kansallisarkisto voi ottaa vastaan muiden kuin 1 momentissa tarkoitettujen arkistotoimijoiden arkistoitavia tietoaaineistoja. Kuten jo aiemmin tässä lausunnossa on mainittu, tämä on kunnan näkökulmasta erittäin toivottavaa. Tämä on kuitenkin sanottu varsin miedosti, sillä tällaisenaan tietoaaineistojen siirto ei olisi velvollisuus kummallekaan osapuolelle. Teoriassa Kansallisarkistolla olisi mahdollisuus kieltäytyä ottamasta vastaan sähköistä tietoaaineistoa kunnalta

esimerkiksi resurssien riittämättömyyteen vedoten. Tällöin kunta olisi pulassa arkistoitavien tietoaaineistojensa kanssa, mikä ei varmasti ole ollut arkistolain muutoksen tarkoitus. Tämän vuoksi siirtomahdollisuus voisi olla velvoittavampi.

21 §: On oikeastaan lievästi hämmästyttävää, että mahdollisuus hakea oikaisua Kansallisarkiston päätökseen on puuttunut näinkin pitkään, vaikka mahdollisuus oikaisuvaatimukseen on erittäin oleellinen osa suomalaisen julkisen hallinnon päätöksentekoa. On siis selvä, että tämä on erittäin tärkeä lisäys arkistolakiin.

Helle Jukka
Kirkkonummen kunta - asianhallintapäällikkö, yhteiset palvelut